

DOI <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-4-14>

УДК 316. 351.

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-8504-2434>

Вікторія Амеліна,
науковий співробітник
лабораторії соціальної педагогіки та соціальної роботи,
Інститут проблем виховання НАПН України,
м. Київ

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «ЖИТТЄВІ СТРАТЕГІЇ» В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. У статті окреслено основні проблеми визначення сутності характеристик поняття «життєві стратегії» та потреби у паралельному аналізі схожих за суттю понять «стратегії життя» та «поведінкові стратегії». Висвітлено історію становлення поняття «стратегії життя» в науковому дискурсі соціологічних, соціопсихологічних, соціофілософських та педагогічних концепцій, що дозволяє узагальнити основні ознаки у співвідношенні з основними термінами. Встановлено, що найважливішими характеристиками життєвих стратегій виступають: система цінностей, рівень відповідальності, ступінь самосвідомості.

Проведене дослідження підтверджує, що ключовими аспектами визначення вірної стратегії життя є прийняття особистістю рішення формування свого майбутнього відповідно до визначеної цілі, що важливо у відповідності з власними цінностями та потребами.

У результаті проведеного дослідження було проаналізовано цілі життєвих стратегій, які пов'язані з розумінням людьми сенсу власного життя та встановлено, що у всіх вікових групах перші три місця за ступенем значущості займають «любов», «продовження себе в майбутніх поколіннях», а також «спокійне, безбідне життя». Визначено актуальні життєві установки людей, від яких залежить вибір способів реалізації цілей життєвих стратегій, де більшість респондентів вважає, що досягти успіху в житті можна, покладаючись на себе, але при цьому дотримуючись законів; власну життєву позицію більшість респондентів оцінює як активну. Встановлено, що з роками у людей суттєво зростають очікування участі влади у захисті їхніх інтересів держави, депутатів та особисто президента.

Розглядаючи феномен формування «життєвих стратегій» в контексті трансформації соціокультурного простору з різних ракурсів можливо зробити висновок, що ключові аспекти є незмінними, проте недостатньо досліджено роль духовної зрілості, досвіду, призначення, здібностей, потенціалу у формуванні вірної стратегії життя в теперішньому часі, в чому і полягає наукова новизна роботи.

Ключові слова: життєвий шлях, життєві стратегії, життєвий вибір, стратегії життя, поведінкові стратегії, типи стратегій.

© Вікторія Амеліна, 2022

Вступ. Сучасне суспільство характеризується постійними трансформаціями, які впливають на соціокультурні умови життя людей: соціальні групи та інституційні структури зазнають різноманітних змін, виникають нові економічні та політичні інститути. Ці зміни часто призводять до розвитку соціальної нерівності, яка, у свою чергу, впливає на різні сфери життя людини та формування життєвих стратегій людей – змінюються їхні цінності та переконання, а бачення подальшого життєвого сценарію стає зовсім іншим. Соціальні зміни

переважно впливають на життя молодих людей, оскільки вони ще знаходяться на стадії розробки своїх життєвих цілей, шукають шляхи їх досягнення. Вартує саме молодь, бо її самовизначення та самоідентифікації впливає на майбутнє нашого суспільства, оскільки значною мірою це майбутнє залежить від розвитку та реалізації її життєвих стратегій.

Сучасне суспільство характеризується наявністю різноманітних соціальних груп, які мають власні життєві плани, цінності та переконання, що впливають на побудову їхніх життєвих стратегій. Питання розробки та побудови життєвих стратегій та їх впливу на все суспільство часто недооцінюється дослідженнями, а тому необхідність подальшого обґрунтування сутності поняття «життєві стратегії» в контексті трансформації соціокультурного простору надзвичайно актуальне.

Мета та завдання. Метою роботи є проведення науково-практичного обґрунтування сутності поняття «життєві стратегії» в контексті трансформації соціокультурного простору. Для досягнення мети визначено наступні завдання: провести теоретико-методологічний аналіз систематизування наявних підходів до визначення поняття «життєві стратегії» людини; провести опитування для аналізу цілей життєвих стратегій, які пов'язані з розумінням людьми сенсу власного життя.

Методи дослідження. При проведенні дослідження використовувалися загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення та системно-структурний аналіз. З 20 січня 2021 року по 20 січня 2022 рік було проведено анонімне розвідувальне опитування 4000 респондентів, які відповіли на запитання Google Forms за розробленою інтерактивною стандартизованою онлайн-анкетой, яка містила варіанти відповідей. Респонденти заповнювали анкету зі своїх комп'ютерів або мобільних пристроїв. Це онлайн-опитування аналізувало цілі життєвих стратегій, які пов'язані з розумінням людьми сенсу власного життя. В опитуванні брали участь люди віком від 15 до 70 років, які проживали в різних регіонах України: Києві, Вінниці, Дніпрі, Запоріжжі, Львові, Миколаєві, Одесі, Полтаві, Сумах, Харкові, Херсоні. Результати опитування мають якісний характер та висвітлюють тенденції, що існують у житті людей.

Результати дослідження. Стратегії та цінності детермінуються об'єктивними потребами людини, які усвідомлено і цілеспрямовано трансформуються в її переконання, прагнення та інтереси, де паралельно відбувається становлення (або трансформація) характеру особистості [6, с. 13]. О. Цукор визначає життєві стратегії як спосіб досягнення

бажаного в майбутньому житті особистості в просторі її різноманітних соціальних взаємин [12, с. 255], й уточнює, що реалізація життєвих завдань у площині самовдосконалення особистості перебуває в кореляційному зв'язку з позитивним ставленням до оточуючих та прийняттям їх ціннісних настанов, а в площині досягнення кар'єрних успіхів із самостійністю, незалежністю і впевненістю у власному життєвому потенціалі [12, с. 258-259]. Життєві стратегії розглядаються як «когнітивний базис, на якому ґрунтуються життєві сфери особистості, зокрема: близькість, незалежність і досягнення» [13, с. 352].

Досліджуючи феномен життєвого вибору в соціальній площині, Г. Балл дійшов висновку, що основними його аспектами є людські норми та цінності: «Важлива, хоч і невичерпна, роль актів вибору у процесі прийняття й реалізації особою її рішень (зокрема, стратегічних життєвих рішень) великою мірою зумовлена тим, що соціальні норми, які регулюють людську поведінку, прив'язані, як правило, до «решіток» з дискретних альтернатив, між якими треба робити вибір» [2, с. 7].

Формування життєвих стратегій людини на індивідуальному рівні ми розглядаємо в контексті самовизначення, яке розуміємо як процес особистісної оцінки та сприйняття світу, визначення свого ставлення до певних явищ, фактів, певних людей чи груп людей, сфер діяльності людей. Поняття життєвого самовизначення також можна охарактеризувати як процес вибору професії, освіти, трудової діяльності, місця проживання, релігії та життєвих принципів загалом. Це відбувається в певний період особистості життя і в конкретному життєвому середовищі, що залежить від багатьох зовнішніх факторів, серед яких саме глобалізація призводить до неоднорідності суспільства. Проте, глобалізація не тільки впливає на спосіб життя громади, культурну, освітню складову життя суспільства, правову культуру, правову соціалізацію, але й як всепоглинаюче явище має значущий вплив на всі сфери суспільного життя, на державу та на конкретну особистість [15, с. 115]. За умов глобалізації зміни у системі цінностей пов'язують зі зростанням потреби особистості у критичному осмисленні кризового стану сучасного постмодерного суспільства та перегляді відносин із державою, ринком, користувачами послуг та суспільством [17, с. 144]. Відповідно до цього кожне покоління виробляє власні життєві стратегії, які залежать від різних сфер життєдіяльності конкретного суспільства, намагаючись сприяти його розвитку та становленню.

Поняття самовизначення в першу чергу характеризує ступінь суб'єктивності

особистості, її готовність і здатність до самостійної діяльності в різних сферах життя, а саме: економічній, політичній, культурній, освітній, сімейній, ідеологічній, релігійній, тощо. Поняття готовності ми визначаємо як психологічну підготовленість особистості до активного життя в обраній сфері та середовищі, тоді як здатність розглядаємо як певні навички, знання, компетенцію та цінності індивідів, які дозволяють їм визначати та реалізовувати свої життєві стратегії. Побудову життєвих стратегій особистості можна поділити на три основні періоди, які пов'язані з процесом самовизначення: період пошуку, період активної інтеграції та період продуктивної діяльності. Період пошуку займає роки становлення особистості та вибору інтересів, професійної сфери, якою буде займатися в майбутньому, застосування своїх знань, умінь, талантів і компетенцій. Період активної інтеграції в суспільство охоплює роки реалізації індивідом цілей і планів, визначених і обраних на попередньому етапі. Третій період визначається як творча продуктивна діяльність людини, яка охоплює роки активного професійного, особистого життя та дозвілля, коли завершуються всі основні життєві вибори (наприклад, коли людина вже здобула освіту в певній галузі, обрала професію, сформувала сім'ю тощо) [8, с.135]. Сміслові цінності, що формуються, виступають як смислові підстави цілей у життєвих стратегіях людей [8].

На основі результатів дослідження, ми визначили цілі життєвих стратегій, які пов'язані з розумінням людьми сенсу власного життя (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Цілі життєвих стратегій, які пов'язані з розумінням сенсу життя

Розуміння сенсу життя	Розподіл за віком, у %						
	15-17 років	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60+ років
Любов	72,0	57,1	56,6	54,3	51,8	44,6	43,2
Продовження себе у майбутніх поколіннях	48,2	45,3	38,2	27,8	25,4	23,3	17,2
Спокійне, безбідне життя	44,1	37,3	42,9	48,3	56,3	61,2	75,2
Прагнення до істини	28,0	30,1	28,5	28,1	25,8	24,3	23,4
Боротьба за справедливість	27,9	26,8	19,8	18,1	15,2	14,9	11,2
Політична боротьба	1,1	2,6	4,0	6,3	8,6	9,3	12,5
Прояв своєї індивідуальності (самореалізація)	16,0	41,2	33,3	31,2	29,9	26,5	25,5

Як свідчать дані з таблиці 1, у розумінні сенсу життя у всіх вікових групах перші три місця за ступенем значущості займають «любов» (72 % у групі 15-17 років; 57,1 % у групі 18-24 років; 56,6 % у групі 25-29 років; 54,3 % у групі 30-39 років; 51,8 % у групі 40-49 років; 44,6 % у групі 50-59 років; 43,2 % у групі 60+ років), «продовження себе в майбутніх поколіннях» (відповідно: 48,2 %; 45,3 %; 38,2 %; 27,8 %; 25,4 %; 23,3 %; 17,2 %), а також «спокійне, безбідне життя» (44,1 %; 37,3 %; 42,9 %; 48,3 %; 56,3 %; 61,2 %; 75,2 %). Інші сенси виражені слабше, проте, крім політичної боротьби, представлені у значних частках у всіх вікових групах.

Орієнтації людей на цілі-цінності та засоби їх досягнення визначають соціокультурну спрямованість вибудовування себе як життєвого проекту. Розуміння людиною самого себе є необхідною складовою його життєвої позиції, від якої залежить уявлення про те, як найкраще дійти до мети. Життєва позиція включає життєві установки, що визначають готовність людини досягати своєї мети певним способом, а також ступінь її активності. Розглянемо актуальні життєві установки людей, від яких залежить вибір способів реалізації цілей життєвих стратегій (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Життєві установки людей різних вікових груп, у %

Життєві установки	Розподіл за віком, у %						
	15-17 років	18-24 років	25-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років	60+ років
У житті кожна людина повинна покладатися тільки на себе	63,5	62,6	58,1	57,5	56,5	55,2	53,1
Прийняття будь-яких законів неефективне, поки людина сама не буде готова їм слідувати	79,4	77,4	75,0	74,3	72,1	71,8	69,5
Інтереси таких людей, як я, насамперед повинні захищатися державою	71,4	80,5	73,6	72,1	70,3	74,7	85,6
Інтереси таких людей, як я, насамперед повинні захищатися обраними депутатами різного рівня	57,1	72,1	73,6	75,1	76,8	77,3	79,4
Захист інтересів таких людей, як я, сприяло б посиленню влади президента	47,6	57,9	56,1	55,2	53,7	57,2	59,1

Згідно з даними, представленими в таблиці 2, більшість респондентів вважає, що досягти успіху в житті можна, покладаючись на себе, але при цьому дотримуючись законів.

Таке поєднання говорить про високий рівень самосвідомості людей та їх суб'єктність. Власну життєву позицію більшість їх також оцінює як активну. На підставі семибальної шкали позиції 7, 6 та 5 балів відзначили всього 89,7 % респондентів у віці 15-17 років, 85,2 % – 18-24 та 86,5 % – 25-29 років. Проте з роками у людей суттєво зростають очікування участі влади у захисті їхніх інтересів держави, депутатів та особисто президента. У цій позиції проявляється, перш за все, рефлексія ролі інститутів, які мають цілком зрозумілі зобов'язання перед громадянами, а чинником забезпечення ефективності цієї ролі кожен другий вважає президента.

Як бачимо, впевненість і віра у свої сили та можливості, активна зацікавленість у самостійному життєвому творенні притаманна старшим підліткам, молоді і людям до 30 років. На жаль, з часом люди все більше перекладають відповідальність за успішність свого життя на державу, делегуючи свої можливості щодо забезпечення успішного життя уряду, чиновникам, депутатам.

Обговорення. Вивчення життєвих стратегій людини є комплексним і багатовимірним, оскільки передбачає дослідження різноманітних механізмів її формування. Дослідники виділяють два рівні, у контексті яких можна розглядати розвиток життєвих стратегій, а саме індивідуальний рівень та рівень суспільства [8, с. 134]. При цьому, на суспільному рівні слід виокремити етап розвитку, який включає два типи соціальної поведінки, які пов'язані з пошуком особистісних стратегій у майбутньому житті людей:

- 1) успішна зовнішня адаптація, що є адекватною реакцією на зовнішні чинники з акцентом на конкретних прагматичних цілях;
- 2) адекватна внутрішня адаптація, що означає незалежність від зовнішніх впливів, прагнення зменшити соціальну невизначеність і побудувати успішну життєву стратегію [5].

О. Злобіна та В. Тихонович виділяють два типи життєвих стратегій: стратегію виживання та стратегію життєвого творення. Автори аналізують рівні адаптації до перетворень в українському суспільстві, виділяючи дихотомію життєвих стратегій: від добровільної, успішної та позитивної до примусової адаптації [7, с. 72]. У контексті розгляду побудови життєвої стратегії особистості значущим для її успішної соціалізації та адаптації стають такі види діяльності та системи стосунків, які мають насичений емоційний досвід [14].

Погоджуємося, що самовизначення як знання, вміння та соціальна компетентність

особистості є необхідним компонентом її становлення у житті. При цьому, для забезпечення соціальної компетентності ключовими вважаються комунікабельність, вміння бачити проблему, відповідальність, оперативне реагування, здатність до змін, здатність працювати в команді [16, с. 485]. Щодо успішної побудови життєвої стратегії, то молода людина повинна бути відповідальною особистістю та мати не тільки адекватну систему потреб та цінностей, знань для досягнення життєвої цілі, вмінь приймати рішення, орієнтуватися на виконання життєвих завдань [1, с. 7], але й мати лідерську спрямованість, що дозволить успішно здійснювати необхідну професійну діяльність у складних умовах з оптимальним виявом професійних якостей [4, с. 15] та соціального лідерства [3].

Самовизначення насамперед зумовлюється особистісною внутрішньою готовністю, яка представляє цілі, орієнтації та завдання особистості на шляху до подальшої реалізації її життєвих стратегій [11]. Соціальні орієнтації особистості, як частина суспільних очікувань, формуються у процесі життєдіяльності людини під впливом різних соціальних середовищ (зовнішній чинник), в яких функціонує особистість, та відповідно до її власних переконань та прагнень (внутрішній чинник) [9, с. 94].

З отриманих результатів зрозуміло, що вивчення життєвих стратегій людей сприяє поглибленому розумінню смислів, що визначають спрямованість її життєдіяльності. Тож у теоретичному плані життєві стратегії розглядаються у процесі сенсоутворення як частина механізму соціокультурної саморегуляції життєдіяльності людей. А на емпіричному рівні вони досліджуються у взаємозв'язку цілей життєдіяльності та способів їх реалізації.

Проте посилення кризи у зв'язку з пандемією коронавірусу та в умовах воєнного стану в Україні впливає на зростання невизначеності у житті суспільства. Врахування загроз і викликів воєнного стану та повоєнної орієнтації молоді на майбутнє призводить до змін у ціннісних (освіта, робота та кар'єра, співробітництво, служба), соціальних (рівність, соціальна справедливість, національна самосвідомість, патріотизм, допомога іншим), життєвих (життєстійкість, стратегічність, самоефективність, локус контролю) та сімейних (шлюб, сім'я та батьківство) перспектив [10, с. 115]. Отже, наростають суперечності у життєвих стратегіях, а з ними зростає і соціальна напруга. Не знаходячи належного вирішення, протиріччя з високою ймовірністю переходять у конфлікти між людьми та суспільством. Питання їхнього відкритого висловлювання – лише питання часу.

Висновок. Підводячи підсумок, варто зазначити, що індивідуальна життєва стратегія

є своєрідною складною системою, яка складається із взаємопов'язаних елементів. З одного боку, ці елементи відображають зміст майбутнього життєвого шляху, де даний шлях визначається вибором життєвої установки, яка є підсумовуванням індивідуальних життєвих цінностей і переконань. Вони є основою для формування в особистості образу ідеального майбутнього та її життєвих цілей, які характеризують основні сфери життєдіяльності особистості та визначають ідеальний образ майбутнього життя людини.

Встановлено, що у всіх вікових групах серед основних цілей життєвих стратегій, які пов'язані з розумінням сенсу власного життя, перші три місця за ступенем значущості займають «любов», «продовження себе в майбутніх поколіннях», а також «спокійне, безбідне життя». Актуальні ж життєві установки респондентів, від яких залежить вибір способів реалізації цілей життєвих стратегій, полягають у тому, що досягти успіху в житті можна, покладаючись на себе, але при цьому слід дотримуватись законів. З'ясовано, що з роками у людей суттєво зростають очікування участі влади у захисті їхніх інтересів держави, депутатів та особисто президента.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що висновки та рекомендації, розроблені та запропоновані в статті, можуть бути використані у навчальному процесі, для відображення сутності поняття «життєві стратегії» в контексті трансформації соціокультурного простору. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на дослідженні життєвих стратегій молодого покоління в контексті трансформації соціокультурного простору.

Список використаних джерел

1. Амеліна В.М. Формування життєвих стратегій студентської молоді: шляхи реалізації. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: Матеріали звіт. наук.-практ. конф. Інститут проблем виховання НАПН України за 2021 рік НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна, 2022. С. 6-10.
2. Балл Г.О. Феномен вибору в контексті соціальної поведінки. *Соціальна психологія*. 2005. № 1. С. 3-13.
3. Бибик Д.Д. Становлення феномену соціального лідерства у науковому просторі соціальної роботи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота*. 2021. №1 (7). С. 14-18.
4. Бибик Д. Д. Ціннісні орієнтири молоді у побудові успішного майбутнього. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: матеріали звіту. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2021 рік НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна. 2022. С. 13-16.
5. Богомаз К. Ю. *Соціологія молоді: Навчальний посібник* / К. Ю. Богомаз, І. І. Мачуліна, Л. М. Сорокіна. Дніпродзержинськ: Вид-во. ДДТУ, 2011. 358 с.
6. Гусаківська С.С. *Психологічні особливості формування ціннісно-смыслові сфери майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів*. Луцьк, 2014. 302 с.

7. Злобіна О., Тихонович В. *Суспільна криза і життєві стратегії особистості*. Київ, 2001. 238 с.
8. Куделя П.О. *Вища школа регіону як об'єкт соціального управління: [монографія]* / П.О. Куделя. Дніпропетровськ: Дніпрокнига, 2002. 272 с.
9. Куниця Т.Ю. Соціальні орієнтації сучасної студентської молоді: теорія питання. *Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2021 рік НАІР, м. Івано-Франківськ, Україна, 2022. С. 92-96.
10. Савельчук, І. Соціальні очікування молоді: від теоретичного осмислення до практичного застосування у воєнний та післявоєнний період. *Social Work and Education*. 2022. Vol.9. No.1. P. 113-121. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9>
11. Скотна Н., Стець В. Феномен самовизначення у сучасному українському суспільстві. *Молодь і ринок*. 2007. № 8 (31). С. 5 – 8.
12. Цукур О.Г. Особливості постановки життєвих завдань особистістю в площині сімейних взаємин. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ, 2012. № 30. С. 251-260.
13. Buss D., Cantor N (eds.). *Personality psychology: Recent trends and emerging directions*. N.Y., 1989. P. 352.
14. Lazorko O., Overchuk V., Zhylin M., Bereziak K., Savelchuk I. Modern Types of Psychological Correction and their Practical Application. *Systematic Reviews in Pharmacy*. 2020. № 11 (11). P. 1316-1322. DOI: <https://doi.org/10.31838/srp.2020.11.186>
15. Paruta O., Amelina V., Danchenko I., Davydenko V., Kislov D. The problems of society's globalization: peculiarities of legal socialization and public education. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2(S24) (11). P. 115-122.
16. Savelchuk, I., Bybyk, D., Hrebenova, V., Horban, Y., Koshelieva, O. Social competence of student youth: the experience of training in the educational environment of the university under the conditions of the pandemic. *Laplace Em Revista*. 2021. 7 (Extra-A). P. 481-490. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217Extra-A849p.481-490>
17. Savelchuk, I., Bybyk, D., Zhytynska, M., Ivzhenko, I., Mikheiva, O., Kunytsia, T. Trends in the Development of Social Work: Postmodern Ideas and Prospects. *Postmodern Openings*. 2021. №12(3Sup1). P. 143-154. <https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/356>

References

1. Amelina, V.M. (2022). Formuvannia zhyttievkykh stratehii studentskoi molodi: shliakhy realizatsii [Formation of life strategies of student youth: Ways of implementation]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiyni potentsial* (pp. 6-10). Ivano-Frankivsk: NAIR.
2. Ball, H.O. (2005). Fenomen vyboru v konteksti sotsialnoi povedinky [The phenomenon of choice in the context of social behaviour]. *Sotsialna Psykholohiia*, 1, 3-13.
3. Bybyk D.D. (2021). Stanovlennia fenomenu sotsialnoho liderstva u naukovomu prostori sotsialnoi roboty [Formation of the phenomenon of social leadership in the scientific space of social work]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Sotsialna robota*, 1(7), 14-18.
4. Bybyk, D.D. (2022). Tsinnisni oriientyry molodi u pobudovi uspishnoho maibutnoho [Value orientations of youth in building a successful future]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sutnist ta innovatsiyni potentsial* (pp. 13-16). Ivano-Frankivsk: NAIR.
5. Bohomaz, K.Yu., Machulina, I.I., & Sorokina, L.M. (2011). *Sotsiologhiia molodi* [Sociology of youth]. Dniprodzerzhynsk: Vydavnytstvo.DDTU.
6. Husakivska, S.S. (2014). *Psykholohichni osoblyvosti formuvannia tsinnisnosmyslovoi sfery maibutnykh vykhovateliv doshkilnykh navchalnykh zakladiv* [Psychological features of the formation of the value-semantic sphere of future educators of preschool educational institutions] Luts'k.
7. Zlobina, O., & Tikhonovich, V. (2001). *Suspilna kryza i zhyttievi stratehii osobystosti* [Social crisis and life strategies of the individual]. Kyiv.
8. Kudelia, P.O. (2002). *Vyshcha shkola rehionu yak ob'iekt sotsialnoho upravlinnia* [Higher school of the region as an object of social management]. Dnipropetrovsk: Dniproknaha.

9. Kunytsia, T.U. (2022). Sotsialni oriientsi suchasnoi studentskoi molodi: teoriia pytannia. [Social orientations of modern youth: Theory of the issue]. *Suchasnyi vykhovnyi protses: sunnist ta innovatsiinyi potentsial* (pp. 92-96). Ivano-Frankivsk: NAIR.
10. Savelchuk, I. (2022). Sotsialni ochikuvannia molodi: vid teoretychnoho osmyslennia do praktychnoho zastosuvannia u voiennyi ta pisliavoiennyi period [Social expectations of youth: From theoretical understanding to practical application in the war and post-war period]. *Social Work and Education*, 9(1), 113-121. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9>
11. Skotna, N., & Stets, V. (2007). Fenomen samovyznachennia u suchasnomu ukrainskomu suspilstvi [The phenomenon of self-determination in modern Ukrainian society]. *Molod i rynek*, 8 (31), 5-8.
12. Tsukur, O.H. (2012). Osoblyvosti postanovky zhyttievkykh zavdan osobystistiu v ploshchyni simeinykh vzaiemyn [Features of setting life goals by the individual in the plane of family relationships]. *Naukovi studii iz sotsialnoi ta politychnoi psykholohii*, 30, 251-260.
13. Buss, D., & Cantor, N. (1989). (Eds.). *Personality psychology: Recent trends and emerging directions*. N.Y.
14. Lazorko O., Overchuk V., Zhylin M., Bereziak K., & Savelchuk I. (2020). Modern types of psychological correction and their practical application. *Systematic Reviews in Pharmacy*, 11(11), 1316-1322. DOI: <https://doi.org/10.31838/srp.2020.11.186>
15. Paruta O., Amelina V., Danchenko I., Davydenko V., & Kislov D. (2021). The problems of society's globalization: peculiarities of legal socialization and public education. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 2(S24)(11), 115-122.
16. Savelchuk, I., Bybyk, D., Hrebenova, V., Horban, Y., & Kosheliava, O. (2021). Social competence of student youth: The experience of training in the educational environment of the university under the conditions of the pandemic. *Laplace Em Revista*, 7 (Extra-A), 481-490. <https://doi.org/10.24115/S2446-622020217>
17. Savelchuk, I., Bybyk, D., Zhytynska, M., Ivzhenko, I., Mikheiva, O., & Kunytsia, T. (2021). Trends in the development of social work: Postmodern ideas and prospects. *Postmodern Openings*, 12(3Sup1), 143-154. <https://doi.org/10.18662/po/12.3Sup1/356>

Victoria Amelina

*Researcher of the Laboratory of Social Pedagogy and Social Work,
Institute of Problems on Education of the NAES of Ukraine,
Kyiv*

THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF “LIFE STRATEGY” IN THE CONTEXT OF TRANSFORMATION OF SOCIO-CULTURAL SPACE

Abstract. *The article outlines the main problems of determining the essence of the characteristics of the concept of “life strategies” and the need for a parallel analysis of the essentially similar concepts of “life strategies” and “behavioral strategies”. The history of the formation of the concept of “life strategy” in the scientific discourse of sociological, sociopsychological, sociophilosophical and pedagogical concepts is highlighted, which allows us to generalize the main features in relation to the main terms. It was found that the most important characteristics of life strategies are value system, level of responsibility, degree of self-awareness.*

The conducted research has confirmed that the key aspects of determining the correct life strategy are the individual’s decision to shape his or her future in accordance with the defined goal, which is important for person’s own values and needs.

As a result, the goals of life strategies, which are related to people’s understanding of the meaning of their own life, were analysed in the conducted research. It was established that “love”, “continuation of oneself in future generations” and “calm, safe life” took the first three places in all age groups. The actual people’s life attitudes, which depend on the choice of ways to realize the goals of life strategies, are

determined. The majority of respondents believe that they can achieve success in life by relying on themselves, but at the same time, complying with the laws. Moreover, the majority of respondents assess their own position in life as active. It has been established that over the years, people's expectations of the government's participation in protecting their interests (the state, deputies, and the president personally) have grown significantly.

Considering the phenomenon of the formation of "life strategies" in the context of the transformation of the socio-cultural space from different perspectives, it is possible to conclude that the key aspects are unchanged. However, the role of spiritual maturity, experience, purpose, abilities, and potential in the formation of a correct life strategy in the present time, which is the scientific novelty of the work, has not been sufficiently investigated..

Key words: *life path, life strategies, life choices, life strategies, behavioral strategies, types of strategies.*

Стаття надійшла до редакції 11.05.2022
Стаття прийнята до публікації 18.07.2022